CYNGOR SIR YNYS MÔN	
Adroddiad i'r:	**PWYLLGOR GWAITH**
Dyddiad:	**13 GORFFENNAF 2020**
Pwnc / Testun:	**EFFAITH ARIANNOL PANDEMIG COVID-19**
Deilydd(ion) Portffolio:	**CYNGHORYDD R WILLIAMS**
Pennaeth Gwasanaeth / Cyfarwyddwr:	**MARC JONES (EST. 2601)**
Awdur yr Adroddiad: **Tel:** **E-bost:**	**MARC JONES** **01248 752601** **rmjfi@ynysmon.gov.uk**
Aelodau Lleol:	**D/B**

A – Argymhelliad / Argymhellion a rheswm / rhesymau

- Nodi cynnwys yr adroddiad

  Mae'r adroddiad yn nodi'r effaith ariannol a amcangyfrifwyd ar gyllid y Cyngor Sir yn 2020/21 ac yn ystyried y goblygiadau yn y tymor hir ar sefyllfa ariannol y Cyngor. Mae'r pandemig presennol wedi creu lefel sylweddol o ansicrwydd yng nghyllideb 2020/21 a hefyd ar gyfer y cyllid i lywodraeth leol yng Nghymru yn y dyfodol. Mae'n bwysig bod Aelodau'r Pwyllgor Gwaith yn ymwybodol o'r materion allweddol cyn cytuno ar y strategaeth ariannol ar gyfer symud ymlaen.

  Dylid nodi bod yr adroddiad yn seiliedig ar nifer o dybiaethau ac amcangyfrifon ac y gallai'r canlyniad terfynol newid o'r asesiad effaith cychwynnol hwn..

  Bydd yr adroddiad hwn yn bwydo i mewn i Gynllun Ariannol Tymor Canolig y Cyngor, a fydd yn cael ei gyflwyno i'r Pwyllgor Gwaith ym mis Medi 2020 ac yn nodi'r strategaeth ariannol ar gyfer cyllideb refeniw 2021/22.

  Bydd y sefyllfa ariannol hefyd yn llywio ac yn dylanwadu ar y gweithgareddau a'r ffordd y bydd adferiad y Cyngor yn cael ei gynllunio.

B – Pa opsiynau eraill bu i chi ystyried a beth oedd y rhesymau am eu gwrthod ac/neu am ddewis yr opsiwn hwn?

D/B

C – Pam fod hwn yn benderfyniad i'r Pwyllgor Gwaith?

- Mae'r adroddiad hwn yn nodi goblygiadau ariannol pandemig Covid-19;
- Mae monitro'r gyllideb yn un o swyddogaethau dynodedig y Pwyllgor Gwaith.

CH – A yw'r penderfyniad hwn yn gyson a'r polisi a gymeradwywyd gan y Cyngor llawn?

Ydi

D – A yw'r penderfyniad hwn oddi fewn i'r gyllideb a gymeradwywyd gan y Cyngor?

Ydi

DD – Gyda phwy yr ymgynghoroch?		Beth oedd eu sylwadau?
1	**Prif Weithredwr / Uwch Dîm Arweinyddiaeth (UDA) (gorfodol)**	Mae'r adroddiad wedi'i ystyried gan yr UDA ac mae'r sylwadau wedi'u cynnwys yn yr adroddiad
2	**Cyllid / Swyddog 151 (gorfodol)**	D/B – dyma adroddiad y Swyddog Adran 151
3	**Swyddog Cyfreithiol / Monitro (gorfodol)**	Roedd y Swyddog Monitro yng nghyfarfod yr UDA lle trafodwyd yr adroddiad drafft
4	**Adnoddau Dynol (AD)**	
5	**Eiddo**	
6	**Technoleg Gwybodaeth (TG)**	
7	**Caffael**	
8	**Sgriwtini**	
9	**Aelodau Lleol**	
E – Effaith ar ein Cenedlaethau'r Dyfodol (os yw'n berthnasol)		
1	**Sut mae'r penderfyniad hwn yn effeithio ar ein hanghenion tymor hir fel Ynys**	
2	**A yw hwn yn benderfyniad y rhagwelir y bydd yn atal costau/dibyniaethau'r awdurdod yn y dyfodol. Os felly, sut:-**	
3	**A ydym wedi bod yn gweithio ar y cyd â sefydliadau eraill i wneud y penderfyniad hwn, os felly, a fyddech cystal â rhoi gwybod pwy:**	
4	**A yw dinasyddion Ynys Môn wedi chwarae rhan wrth ddrafftio'r ffordd hon ymlaen? Esboniwch sut:-**	
5	**Amlinellwch pa effaith a gaiff y penderfyniad hwn ar yr agenda cydraddoldebau a'r iaith Gymraeg**	
F - Atodiadau:		
Atodiad A – Adroddiad Manwl ar Effaith Ariannol Pandemig Covid-19		
FF - Papurau Cefndir (cysylltwch ag awdur yr Adroddiad am ragor o wybodaeth):		
• Cyllideb Refeniw 2020/21, fel yr argymhellwyd gan y Cyngor Sir ar 10 Mawrth 2020; • Cynllun Ariannol Tymor Canolig 2020/21 – 2022/23 – Cyflwynwyd i'r Pwyllgor Gwaith 16 Medi 2019.		

1. CYFLWYNIAD

1.1. Mae pandemig presennol Covid-19 wedi arwain at gwtogi neu gau gwasanaethau'r Cyngor, wedi cynyddu costau yn y tymor byr wrth ddelio â'r pandemig, wedi lleihau'n sylweddol ffrwd incwm masnachol y Cyngor, bydd yn cynyddu nifer y trethdalwyr yn Ynys Môn y bydd angen cymorth arnynt i dalu'r Dreth Gyngor drwy Gynllun Gostyngiadau'r Dreth Gyngor a bydd yn cynyddu lefelau Dreth Gyngor nas talwyd a fydd yn effeithio ar lif arian ac incwm refeniw y Cyngor.

1.2. Wrth i'r cyfyngiadau gael eu llacio, bydd angen i gymdeithas newid y ffordd yr ydym yn byw ein bywydau bob dydd a bydd hyn, yn ei dro, yn effeithio ar sut mae'r Cyngor yn darparu gwasanaethau yn y dyfodol, a allai gynyddu costau h.y. i gyflawni'r newid a darparu gwasanaethau mewn ffordd wahanol, ond hefyd ar yr incwm y gall y Cyngor ei gynhyrchu gan rai gwasanaethau.

1.3. Bydd lefel y cymorth ariannol y bu'n rhaid i Lywodraethau Cymru a'r DU ei ymrwymo i liniaru effaith y cyfyngiadau hefyd yn cael effaith ganlyniadol ar lefelau gwariant cyhoeddus ledled y DU yn y dyfodol, a bydd hyn yn arwain at newidiadau yn lefel y cyllid y bydd y Cyngor yn ei gael gan Lywodraeth Cymru dros y blynyddoedd nesaf.

1.4. Mae'r adroddiad canlynol yn mynd i'r afael â'r pwyntiau hyn ac yn asesu'r effaith ariannol. Mae'n seiliedig ar nifer o dybiaethau ac amcangyfrifon, sy'n seiliedig ar y wybodaeth oedd ar gael ar adeg ysgrifennu'r adroddiad. Mae'r sefyllfa'n gyfnewidiol iawn a bydd yr effaith ariannol yn newid wrth i'r sefyllfa ddod yn gliriach.

2. PARATOI AR GYFER Y PANDEMIG

2.1. Mae risg o bandemig byd-eang wedi bod ar gofrestr risg y Cyngor a dyma un o'r ystyriaethau dros yr angen i'r Cyngor gynnal cronfeydd wrth gefn ariannol digonol. Gosododd y Cyngor darged y dylai lefel y cronfeydd wrth gefn fod yn o leiaf 5% o gyllideb refeniw net y Cyngor. Y gyllideb refeniw net ar gyfer 2020/21 yw £142.14m, a fyddai'n gofyn am lefel o £7.1m yn y gronfa gyffredinol wrth gefn. Mae'r alldro ariannol gwell nag a ragwelwyd ar gyfer 2019/20 a'r ffaith bod rhai cronfeydd wrth gefn a glustnodwyd wedi'u dychwelyd i'r balansau cyffredinol wedi arwain at godi lefel y cronfeydd wrth gefn cyffredinol ar 31 Mawrth 2020 i £7.06m.

2.2. Ychydig cyn y cyfyngiadau, roedd gan y Cyngor tua £10m o arian mewn gwahanol gyfrifon banc gyda £11m wedi'i fuddsoddi ar sail tymor byr gydag awdurdodau lleol eraill. Ar 18 Mawrth 2020, benthycodd y Cyngor £10m yn ychwanegol, oedd yn golygu bod dros £20m o arian ar gael. Roedd yr arian hwn ar gael i dalu am unrhyw wariant annisgwyl a allai fod wedi codi yn ystod y cyfyngiadau. Rhoddwyd cyfarwyddyd i staff gadw'r arian sydd ar gael mewn cyfrifon y gellid cael mynediad rhwydd iddynt ac, wrth i fuddsoddiadau'r awdurdodau lleol ddychwelyd, byddai'r cronfeydd hefyd yn cael eu cadw yng nghyfrifon banc y Cyngor. Hefyd, rhyddhaodd Llywodraeth Cymru Grant Cynnal Refeniw yn gynt na'r bwriad gwreiddiol a gwnaed taliadau ymlaen llaw i gyllido cost y grantiau busnes a'r rhyddhad trethi busnes ychwanegol. O ganlyniad, mae'r Cyngor wedi sicrhau bod tua £50m o arian ar gael yn ei gyfrifon banc pe bai ei angen.

2.3. Mae'r Dreth Gyngor yn ffynhonnell refeniw sylweddol i'r Cyngor, gyda chyfanswm debyd o £52.9m (gan gynnwys praeseptau) a £46.9m yn gorfod cael eu casglu gan drethdalwyr (y gweddill yn cael ei gyllido o Gynllun Gostyngiadau'r Dreth Gyngor). Roedd y ffaith bod y Dreth Gyngor 2020/21 yn hwyr yn cael ei osod yn golygu nad oedd biliau'r Dreth Gyngor 2020/21 wedi'u hanfon pan ddechreuodd y cyfyngiadau. Er mwyn sicrhau y gallai'r Cyngor barhau i gasglu'r Dreth Gyngor, penderfynwyd anfon y biliau allan. Gwnaed y penderfyniad yma cyn i Lywodraeth Cymru benderfynu talu'r Grant Cynnal Refeniw i gynghorau yn gynt na bwriadwyd. Mae hyn wedi golygu bod incwm y Dreth Gyngor wedi parhau i lifo i mewn gan y rheini a allai dalu (trethdalwyr sy'n talu'n llawn ar ôl derbyn y bil a'r rhai sy'n talu drwy ddebyd uniongyrchol). Mae'r penderfyniad hwn wedi helpu i sicrhau bod llif arian y Cyngor mewn sefyllfa iach ac y lliniarwyd y risg gychwynnol y byddai'r Cyngor yn rhedeg allan o arian yn ystod y cyfyngiadau.

3. GWARIANT TYMOR BYR I DDELIO Â'R PANDEMIG

3.1. Yn ystod y 3 mis o gyfyngiadau, mae'r Cyngor wedi gorfod wynebu gwariant ychwanegol wrth ddelio â'r pandemig. Bu costau ychwanegol dyledus ar gyfer y canlynol:-

- costau TG sydd wedi galluogi'r rhan fwyaf o staff y Cyngor i weithio gartref;
- wrth roi cymorth i'r rhai yn y gymuned sydd wedi cael eu heffeithio fwyaf gan y cyfyngiadau e.e. y rhai sy'n gwarchod eu hunain;
- wrth wneud taliadau/darparu parseli bwyd i deuluoedd y mae eu plant yn cael prydau ysgol am ddim;
- prynu PPE ychwanegol ar gyfer staff sy'n parhau i weithio yn y gymuned e.e. staff gofal cartref a staff gofal preswyl;
- i letya pobl a oedd yn ddigartref;
- parhau i wneud taliadau i gontractwyr y Cyngor nad oedd yn ofynnol iddynt ddarparu gwasanaeth yn ystod y cyfyngiadau. Sicrhaodd y taliadau hyn fod y contractwyr yn dal i fasnachu pan ddaeth y cyfyngiadau i ben. Gwnaed y taliadau hyn yn unol â'r Nodyn Polisi Caffael (PPN 02/20) a gyhoeddwyd gan Swyddfa'r Cabinet;
- i ddarparu taliadau ychwanegol i gartrefi preswyl a nyrsio preifat i liniaru'r costau ychwanegol a wynebir gan y cartrefi hyn wrth ddelio â'r pandemig ac i ddarparu taliadau ychwanegol i gartrefi na allent dderbyn cleientiaid newydd oherwydd bod cleient wedi cael prawf cadarnhaol yn y cartref.

3.2. Mae mwyafrif helaeth y costau hyn wedi'u hysgwyddo gan Lywodraeth Cymru, sydd wedi sicrhau bod cyfanswm o £120m ar gael i gynghorau yng Nghymru ar gyfer talu'r costau ychwanegol hyn. Hyd yma, mae'r Cyngor wedi hawlio £858k ar gyfer costau ym mis Mawrth, Ebrill a Mai. Bydd cais pellach am Fehefin yn cael ei gyflwyno ym mis Gorffennaf, ac mae hwn yn debygol o fod yn fwy na'r swm o £526k a hawliwyd am fis Mai.

4. COLLI INCWM O FFIOEDD A THALIADAU

4.1. Mae'r Cyngor yn cynhyrchu dros £5m mewn incwm yn flynyddol o'r ffioedd a godir am y gwasanaethau a ddarperir. Mae'r cyfyngiadau wedi arwain at dynnu rhai gwasanaethau yn ôl ac, o ganlyniad, collwyd yr incwm a gynhyrchir fel arfer. Y gwasanaethau yr effeithir arnynt yn bennaf yw Canolfannau Hamdden, Prydau Ysgol, Meysydd Parcio, Oriel Ynys Môn, Clybiau Gofal Ysgolion a Llyfrgelloedd.

4.2. Hefyd, mae'n bosibl y bydd rhai gwasanaethau nad ydynt wedi bod yn gweithredu wedi wynebu sefyllfa lle gohiriwyd eu hincwm, er y byddant o bosibl yn derbyn yr incwm pan ddaw'r cyfyngiadau i ben. Mae'r mathau o wasanaethau yn cynnwys Cynllunio, Rheoli Adeiladu, Cofrestryddion, Ailgylchu a Chasgliad Gwastraff Swmpus, Pridiannau Tir a Gwaith Stryd Priffyrdd.

4.3. Er mwyn helpu busnesau lleol, penderfynodd y Pwyllgor Gwaith roi un mis am ddim i bob un o denantiaid unedau diwydiannol ac eiddo amrywiol ac i roi tri mis o rent am ddim i bob angorfa.

4.4. Mae'n anodd amcangyfrif yn gywir faint o incwm a gollwyd gan ei fod yn dibynnu ar nifer y bobl a fyddai wedi defnyddio ein gwasanaethau. Hefyd mae ffactor tymhorol i'w ystyried ond, yn seiliedig ar ffigurau 2019/20, amcangyfrifir y gallai'r Cyngor fod wedi colli incwm, ar gyfer y cyfnod o fis Ebrill i fis Mehefin, fel y dangosir yn Nhabl 1 isod:-

Tabl 1

Incwm Posibl a Gollwyd Ebrill 2020 – Mehefin 2020

	Ebrill 2020 £'000	Mai 2020 £'000	Mehefin 2020 £'000	Cyfanswm £'000
Incwm a Gollwyd yn Barhaol				
Canolfannau Hamdden	125	125	125	375
Meysydd Parcio	63	55	42	160
Prydau Ysgol	60	52	69	181
Clybiau Gofal Ysgolion	6	6	8	20
Rhent Uned Ddiwydiannol ac Eiddo Amrywiol	39	5	5	49
Ffioedd Angori	8	8	8	24
Ffioedd Coftrestru a Lansio Badau Dŵr Personol	6	6	6	18
Oriel Ynys Môn	23	24	24	71
Canolfan Byron	7	7	7	21
Cartrefi Gofal Preswyl	2	8	9	19
Amrywiol	3	3	6	12
Cyfanswm yr Incwm a Gollwyd yn Barhaol	**342**	**299**	**309**	**950**
Incwm Posibl a Ohiriwyd				
Gwaith Stryd Priffyrdd	3	17	62	82
Pridiannau Tir	4	2	7	13
Ffioedd Cynllunio	15	15	15	45
Ffioedd Rheoli Adeiladu	12	12	12	36
Cofrestryddion	7	9	11	27
Ailgylchu	0	21	45	66
Casgliad Gwastraff Swmpus	5	4	2	11
Cyfanswm yr Incwm Posibl a Ohiriwyd	**46**	**80**	**154**	**280**
CYFANSWM YR INCWM POSIBL A GOLLWYD	**388**	**379**	**463**	**1,230**

4.5. Wrth i'r cyfyngiadau ddechrau llacio, bydd yn rhaid i'r Cyngor gyflwyno mesurau i gadw pellter cymdeithasol a bydd hyn yn effeithio ar allu pob gwasanaeth i gynhyrchu'r lefelau incwm a welwyd yn 2019/20. Hefyd, bydd yr economi wedi dioddef yn sylweddol. Bydd hyn yn effeithio ar allu unigolion i wario ar wasanaethau nad ydynt yn hanfodol (canolfannau hamdden, meysydd parcio, Oriel Ynys Môn), efallai na fydd rhai busnesau yn masnachu a bydd hynny'n effeithio ar renti a dderbynnir a hefyd i fuddsoddi, a fydd yn ei dro'n effeithio ar ffioedd cynllunio, ffioedd rheoli adeiladu a phridiannau tir.

4.6. Er mwyn ceisio amcangyfrif yr incwm posibl a gollwyd hyd at ddiwedd y flwyddyn ariannol, gwnaed tybiaethau ynglŷn â chapasiti'r prif wasanaethau cynhyrchu incwm rhwng nawr a diwedd y flwyddyn ariannol. Mae'r tybiaethau hyn wedi'u nodi yn Atodiad B.

4.7. Drwy ddefnyddio'r wybodaeth am yr incwm a gasglwyd yn ystod 2019/20 a'r tybiaethau a nodir yn Atodiad B, mae'n bosibl amcangyfrif yr incwm posibl a gollwyd hyd at ddiwedd y flwyddyn ariannol. Nodir yr amcangyfrif hwn yn Nhabl 2 isod:-

Tabl 2

Incwm Posibl a Gollwyd Ebrill 2020 – Mawrth 2021

	Ebrill 2020 £'000	Mai 2020 £'000	Meh 2020 £'000	Gorff 2020 £'000	Awst 2020 £'000	Medi 2020 £'000	Hyd 2020 £'000	Tach 2020 £'000	Rhag 2020 £'000	Ion 2021 £'000	Chwe 2021 £'000	Maw 2021 £'000	Cyfan swm £'000
Incwm a Gollwyd yn Barhaol													
Canolfannau Hamdden	125	125	125	142	145	109	106	107	96	74	84	57	1,295
Meysydd Parcio	63	55	42	49	68	43	18	15	12	5	6	9	385
Prydau Ysgol	60	52	69	60	0	89	57	47	31	22	0	0	487
Clybiau Gofal Ysgolion	6	6	8	6	0	8	5	4	3	2	0	0	48
Rhent Uned Ddiwydiannol ac Eiddo Amrywiol	39	5	5	5	10	10	10	5	5	3	3	2	102
Ffioedd Angori	8	8	8	0	0	0	0	0	0	0	0	0	24
Ffioedd Cofrestru a Lansio Badau Dŵr Personol	6	6	6	6	2	2	0	0	0	0	0	0	28
Oriel Ynys Môn	23	24	24	24	27	25	4	17	14	19	6	0	207
Canolfan Byron	7	7	7	15	11	5	23	8	10	3	0	0	96
Cartrefi Gofal Preswyl	2	8	9	15	9	3	0	0	0	0	0	0	46
Amrywiol	3	3	6	4	1	1	3	28	7	0	1	43	100
Cyfanswm yr Incwm a Gollwyd yn Barhaol	**342**	**299**	**309**	**326**	**273**	**295**	**226**	**231**	**178**	**128**	**100**	**111**	**2,818**
Incwm Posibl a Ohiriwyd													
Gwaith Stryd Priffyrdd	3	17	62	7	31	22	0	0	0	0	0	0	142
Pridiannau Tir	4	2	7	8	6	6	0	0	0	0	0	0	33
Ffioedd Cynllunio	15	15	15	16	16	16	0	0	0	0	0	0	93
Ffioedd Rheoli Adeiladu	12	12	12	8	8	8	0	0	0	0	0	0	60
Cofrestryddion	7	9	11	10	8	10	4	3	3	2	2	2	71
Ailgylchu	0	21	45	18	21	21	0	14	6	5	8	12	171
Casgliad Gwastraff Swmpus	5	4	2	5	4	4	3	2	2	3	2	2	38
Cyfanswm yr Incwm Posib a Ohiriwyd	**46**	**80**	**154**	**72**	**94**	**87**	**7**	**19**	**11**	**10**	**12**	**16**	**608**
CYFANSWM YR INCWM POSIBL A GOLLWYD	**388**	**379**	**463**	**398**	**367**	**382**	**233**	**250**	**189**	**138**	**112**	**127**	**3,426**

4.8. Er bod lefel sylweddol o incwm wedi'i golli, yn ôl yr amcangyfrif, mae'r Cyngor yn cynhyrchu lefelau sylweddol is o incwm o ffioedd a thaliadau o gymharu â chynghorau mwy eraill yng Nghymru, sy'n cynhyrchu symiau sylweddol uwch drwy ffioedd meysydd parcio, canolfannau hamdden, theatrau, atyniadau twristaidd a rhenti eiddo. Mae Llywodraeth Cymru wedi cydnabod y bydd colli incwm yn cael effaith sylweddol ar hyfywedd ariannol cynghorau. Cyhoeddwyd y byddai £78m o gymorth ychwanegol ar gael a nodwyd y bydd tua dwy ran o dair o'r arian hwn yn cael ei ddefnyddio i ddigolledu cynghorau am yr incwm a gollwyd. Nid yw wedi'i benderfynu eto sut y caiff yr incwm hwn ei ddosbarthu, ond mae'n debygol y caiff ei ddyrannu ar sail yr incwm gwirioneddol a gollwyd yn hytrach nag ar sail fformiwla. Pa bynnag sail a ddefnyddir, mae'n annhebygol o ddigolledu'r Cyngor am yr holl incwm a gollwyd.

5. ARBEDION GWARIANT YN YSTOD Y CYFYNGIADAU

5.1. Wrth i wasanaethau gael eu cau, arbedwyd rhywfaint o wariant oherwydd nad oedd adeiladau ar agor, gan arbed costau ynni a chostau eraill yn ymwneud ag adeiladau, nid oedd yn ofynnol i weithredwyr bysiau ysgol ac arlwywyr ysgolion ddarparu gwasanaethau, roedd staff yn teithio llai yn fflyd y Cyngor ac yn eu ceir eu hunain ac roedd costau gweinyddu yn is gan fod staff yn gweithio o gartref.

5.2. Mae'n anodd amcangyfrif yr arbedion oherwydd bod unrhyw wariant a dalwyd ym mis Ebrill 2020 fel arfer yn ymwneud â gwaith a wnaed ym mis Mawrth 2020 ac, felly, mae'r costau'n cael eu cofnodi yn y flwyddyn ariannol flaenorol. Mae hyn yn golygu ei bod yn anos nodi'r arbedion a gafwyd a gallai arwain at danddatgan ffigurau mis Ebrill, ond bydd ffigyrau mis Mai a mis Mehefin yn gwneud iawn am y tanamcangyfrif ar gyfer mis Ebrill. Dangosir amcangyfrif o'r arbedion yn Nhabl 3 isod:-

Tabl 3

Amcangyfrif o Arbedion Gwariant Refeniw ar gyfer Ebrill 2020 – Mehefin 2020

	Ebrill 2020 £'000	Mai 2020 £'000	Mehefin 2020 £'000	Cyfanswm £'000
Pennawd Gwariant				
Canolfannau Hamdden	0	45	40	85
Oriel Ynys Môn	1	6	10	17
Cludiant Ysgolion	29	36	53	118
Arlwyo Ysgolion	14	17	25	56
Costau Gweinyddol	0	14	8	22
Lwfansau Ceir Staff a Fflyd	0	30	42	72
Cyfanswm Amcangyfrif o'r Arbedion Gwariant	**44**	**148**	**178**	**370**

5.3. Bydd yr arbedion yn lleihau'n gyflym unwaith y bydd y cyfyngiadau yn llacio ac adeiladau'n cael eu hailddefnyddio, hyd yn oed ar lai o gapasiti, h.y. mae angen eu goleuo, eu cynhesu a'u glanhau o hyd. Gydag ysgolion o bosib yn ailagor ddechrau mis Gorffennaf, bydd yr arbedion o gludiant ysgol ac arlwyo yn cael eu colli, a bydd hynny'n golygu arbedion yn unig tra bydd y canolfannau hamdden ac Oriel Ynys Môn ar gau ynghyd â'r arbedion parhaus o gostau teithio is. Amcangyfrifir mai'r arbedion cyfunol ar draws pob un o'r penawdau yn Nhabl 3 fydd £71k ym mis Gorffennaf, £66k ym mis Awst, £7k ym mis Medi ac yna ychydig iawn wedyn, ar yr amod y tybir y bydd holl wasanaethau'r Cyngor yn gweithredu ar ryw gapasiti o Hydref 2020 ymlaen.

6. COSTAU CYNLLUN GOSTYNGIADAU'R DRETH GYNGOR

6.1 Cyllideb y Cyngor i dalu am gost Cynllun Gostyngiadau'r Dreth Gyngor ar gyfer 2020/21 yw £6.016m. Mae Llywodraeth Cymru wedi cynnwys £5.037m yn Asesiad o Wariant Safonol y Cyngor sy'n bwydo drwodd i effeithio ar Grant Cynnal Refeniw y Cyngor.

6.2 Wrth i'r sefyllfa economaidd waethygu a diweithdra gynyddu, yna bydd nifer y rhai sy'n gwneud cais am Gynllun Gostyngiadau'r Dreth Gyngor yn cynyddu. Hyd at ddiwedd mis Mai, mae'r amcangyfrif o'r gost wedi cynyddu £148k i £6.19m a disgwylir y bydd y ffigwr hwn yn parhau i godi pan ddaw'r cynllun ffyrlo i ben a phan fydd busnesau lleol yn diswyddo staff am na allant barhau i gyllido'r un lefel o staffio.

6.3 Bu cynnydd o 985 yn nifer y ceisiadau am Gredyd Cynhwysol ar gyfer Ynys Môn ym mis Ebrill 2020, ond nid yw hyn wedi cyfateb i gynnydd tebyg yn nifer y rhai sydd wedi hawlio Cynllun Gostyngiadau'r Dreth Gyngor (CGDG) h.y. dim ond cynnydd o 87 o hawliadau CGDG a welwyd rhwng 1 Ebrill 2020 a 22 Mai 2020 a chynnydd pellach o 75 rhwng 22 Mai 2020 a 16 Mehefin 2020. Mae'n amlwg, ar hyn o bryd, mai'r grwpiau oedran iau yr effeithiwyd arnynt gan y cyfyngiadau ac sydd wedi hawlio Credyd Cynhwysol ac nid ydynt yn tueddu i fod yn bobl sy'n gorfod talu'r Dreth Gyngor.

6.4 Mae'n anodd amcangyfrif sut y bydd y llwyth achosion yn cynyddu dros y misoedd nesaf, ond byddai amcangyfrif ceidwadol o 10% yn cynyddu cost y cynllun gan £600k. Mae trafodaethau'n mynd rhagddynt eto rhwng y cynghorau, CLILC a Llywodraeth Cymru ynghylch a fydd Llywodraeth Cymru yn cyllido'r holl gostau ychwanegol yma, neu ran ohonynt.

7 CASGLU'R DRETH GYNGOR

7.1 Cyfanswm y debyd ar gyfer Y Dreth Gyngor ar gyfer 100% o'r sylfaen drethi yw £42.1m ond, yn ogystal â hyn, mae'r Cyngor yn casglu'r praeseptau ar gyfer Heddlu Gogledd Cymru a Chynghorau Cymuned ac mae hyn yn dod i £10.9m yn ychwanegol, gan wneud cyfanswm i'w gasglu o £53.0m. Bydd y swm hwn yn gostwng £6.1m drwy Gynllun Gostyngiadau'r Dreth Gyngor gan roi swm net i'w gasglu o £46.9m.

7.2 Mae'r sylfaen drethi'n newid dros amser wrth i eithriadau gael eu dyfarnu neu eu terfynu ac wrth i eiddo newydd gael eu cwblhau. Hefyd, ni fydd y Cyngor yn casglu'r holl Dreth Gyngor sy'n ddyledus ac fel arfer cesglir tua 99.3% o'r cyfanswm debyd (ar ôl tua 3 blynedd fel arfer). Caiff yr addasiadau a'r colledion hyn eu hystyried yn y gyllideb drwy'r sylfaen drethi sydd wedi'i gosod ar 98.5% ar gyfer y Dreth Gyngor safonol a 80% ar gyfer y premiwm.

7.3 Mae'r Pwyllgor Gwaith wedi penderfynu peidio â chodi'r premiwm cartrefi gwag am y 6 mis cyntaf a hefyd i ymestyn yr eithriadau ar gyfer eiddo gwag, a fydd yn lleihau'r debyd gan amcangyfrif o £191k.

7.4 Yn ogystal â'r uchod, bydd y sefyllfa economaidd yn ei gwneud yn anos casglu'r Dreth Gyngor. Eisoes gohiriwyd taliad cyntaf trethdalwyr o fis Ebrill i fis Mehefin ac mae hyn, ynghyd â'r ffaith nad oes unrhyw gamau adfer wedi dechrau, eisoes wedi golygu bod yr incwm a gasglwyd hyd yma 1.5% yn is ym mis Mai 2020 o'i gymharu â mis Mai 2019.

7.5 Mae pob 1% islaw'r gyfradd gasglu arferol yn lleihau'r incwm tua £400k.

8 PWYSAU AR GYLLIDEBAU GWASANAETHAU

8.1 Ar ddiwedd blwyddyn ariannol 2019/20, parhaodd dau brif wasanaeth i wynebu pwysau cyllidebol, Gwasanaethau Oedolion a orwariodd £1.085m a Gwasanaethau Plant a orwariodd £0.156m. Roedd y pwysau ar Wasanaethau Oedolion yn hysbys pan osodwyd y gyllideb a chafodd swm ychwanegol o £1.3m ei gynnwys yn y gyllideb i dalu am y diffyg hwn.

8.2 Cyllidwyd tua £300k o wariant ar Fyw â Chymorth o gronfeydd wrth gefn a glustnodwyd yn 2019/20 ac roedd y gwasanaeth yn y broses o ail-dendro'r gwasanaeth er mwyn lleihau costau'r gwasanaeth a sicrhau ei fod yn unol â'r gyllideb graidd. Mae'r pandemig wedi arwain at ohirio'r broses dendro ac, felly, ni cheir unrhyw arbedion.

8.3 Y bobl fwyaf oedrannus o'r boblogaeth sydd wedi cael eu heffeithio fwyaf gan y feirws, gyda nifer uchel o farwolaethau yn y grŵp hwn. Nid yw'n eglur ar hyn o bryd sut y bydd y pandemig yn effeithio ar nifer y cleientiaid yn y dyfodol a'r gwasanaeth y byddant yn gofyn amdano/ei angen. Mae'n debygol o gael effaith ar gostau yn y dyfodol ond mae'n aneglur ar hyn o bryd beth fydd yr effaith. Yn seiliedig ar y ddarpariaeth gwasanaeth bresennol a'r llwyth achosion, mae'n debygol y bydd y gyllideb gwasanaethau ar gyfer yr henoed yn gorwario tua £250k, er y bydd hyn yn cael ei wrthbwyso gan £100k, yn ôl yr amcangyfrif, a arbedir o gostau staffio.

8.4 Ceir pwysau ychwanegol ar y gyllideb hefyd yn ystod misoedd y gaeaf ac mae'r costau'n dibynnu ar ddifrifoldeb misoedd y gaeaf. Dros yr ychydig flynyddoedd diwethaf, mae Llywodraeth Cymru wedi darparu grant i helpu i ddelio â'r costau ychwanegol hyn, tua £300k bob blwyddyn. O gofio bod Llywodraeth Cymru eisoes wedi darparu symiau sylweddol o gyllid ychwanegol i ddelio â'r pandemig, nid yw'n sicr a fydd y cyllid ar gael eto i ddarparu'r grant ychwanegol hwn yn 2020/21.

8.5 Yn seiliedig ar y llwyth achosion presennol, amcangyfrifir y bydd cyllideb Gwasanaethau Oedolion yn gorwario eto tua £150k (gan dybio bod £250k yn cael ei ryddhau fel cronfa wrth gefn a dim cyllid grant ychwanegol gan Lywodraeth Cymru). Wrth i'r cyfyngiadau gael eu llacio, mae'n debygol y bydd y galw am rai gwasanaethau e.e. gwasanaethau iechyd meddwl yn cynyddu a bydd hyn yn ychwanegu at y pwysau ar y gyllideb.

8.6 Er bod Gwasanaethau Plant wedi gorwario yn 2019/20, mae'r rhagamcaniad ar gyfer 2020/21 ychydig yn fwy calonogol ac, er bod niferoedd yr achosion yn codi unwaith eto, mae'r nifer gynyddol o rieni maeth a gyflogir gan y Cyngor ac agor y cartrefi grŵp bach (Cartrefi Clyd) yn lleihau'r angen am leoliadau costus allsirol. Fodd bynnag, unwaith eto ni wyddys beth fydd effaith y cyfyngiadau ac mae'n bosibl y bydd y Cyngor yn gweld cynnydd sylweddol yn nifer y plant a theuluoedd sydd angen cymorth gan y Gwasanaeth.

8.7 Wrth osod y gyllideb, roedd y Cyngor yn caniatáu codiad cyflog o 2% i'r holl staff nad oeddent yn addysgu, ond roedd ganddo £235k fel cronfa wrth gefn rhag ofn y byddai'r dyfarniad cyflog y cytunwyd arno'n uwch. Y cynnig diweddaraf gan y cyflogwr yw cynnydd o 2.75%, sydd £340k yn uwch na'r hyn y caniatawyd amdano yn y gyllideb. Os derbynnir hyn, bydd yn rhaid cyllido'r costau ychwanegol.

8.8 Mae'r newid i weithio o gartref wedi dangos pa mor ddibynnol yw'r Cyngor ar ei TG a'r staff sy'n cefnogi'r systemau TG. Mae newid y ffordd y mae staff y Cyngor yn gweithio yn debygol o fod yn barhaol a bydd angen rhagor o foderneiddio. Cyn y pandemig, cydnabuwyd bod y cyfyngiadau o ran adnoddau TG yn cyfyngu ar ba mor gyflym y gellid moderneiddio gwasanaethau. Bydd angen buddsoddi rhagor mewn adnoddau TG i wneud y newidiadau angenrheidiol yn y dyfodol.

9 CYNLLUNIO ADFERIAD – AILOSOD, AILGYCHWYN, ADFYWIO

9.1 Wrth i'r cyfyngiadau gael eu llacio, bydd angen mynd ati ar fyrder i ddarparu holl wasanaethau'r Cyngor mewn ffordd ddiogel sy'n cydymffurfio â'r holl ofynion yn ymwneud â chadw pellter cymdeithasol, ond bydd hefyd angen lliniaru effaith economaidd y cyfyngiadau drwy fuddsoddi mewn seilwaith a helpu cymunedau i adfer.

9.2 Bydd symud tuag at ddarparu gwasanaethau â mesurau cadw pellter cymdeithasol nid yn unig yn cael effaith ar yr incwm a gynhyrchir (fel y nodir yn Adran 5 o'r adroddiad hwn) ond bydd hefyd yn golygu costau unwaith ac am byth i addasu adeiladau ac ati. Bydd hefyd yn arwain at gostau gwasanaeth uwch gan y bydd yn rhaid darparu gwasanaethau mewn ffordd wahanol neu bydd yn arwain at brisiau uwch gan gontractwyr a fydd yn gorfod ystyried cadw pellter cymdeithasol yn y ffordd y maent yn gweithio. Mae'n anodd iawn amcangyfrif y costau hyn ar hyn o bryd, ond mae angen i'r Aelodau fod yn ymwybodol y bydd yn rhaid eu cyllido.

9.3 Bydd buddsoddiad cyfalaf hefyd yn ffactor pwysig ac mae'r Cyngor wedi llwyddo i ddenu cyllid grant yn y gorffennol i adeiladu ysgolion newydd, cyfleusterau ôl-ofal, unedau diwydiannol newydd a ffyrdd newydd. Bydd yn ddiddorol gweld sut y bydd Llywodraeth Cymru a'r DU yn mynd ati i wneud hyn h.y. a fyddant yn parhau i fenthyca i gyllido gwariant er mwyn sbarduno'r economi neu a fyddant yn lleihau'r cyllid er mwyn digolledu rhywfaint o'r gost o ddelio â'r pandemig. Os mai'r cyntaf ydyw, mae angen i'r Cyngor fod yn barod i gyflwyno prosiectau posibl i ddenu cyllid. Mae paratoi cynigion a chynlluniau posibl yn gofyn am adnoddau sydd yn gyfyngedig o fewn y Cyngor ar hyn o bryd.

10 CRYNODEB O'R EFFAITH ARIANNOL

10.1 Ceir crynodeb o effaith ariannol pandemig y coronafeirws ar gyllideb 2020/21 yn Nhabl 4 isod:-

Tabl 4

Crynodeb o Effaith Ariannol Pandemig y Coronafeirws ar Gyllideb 2020/21

	£'000	Rhagdybiaeth	Cyfeirnod yr adroddiad
Costau Ychwanegol a Amcangyfrifir/Hysbys			
Delio â'r Pandemig – Mawrth i Mai	838	Yn seiliedig ar hawliad gwirioneddol	Para 3.2
Delio â'r pandemig - Mehefin	750	Amcangyfrif	Para 3.2
Colli Incwm	3,426	Yn seiliedig ar batrwm incwm y flwyddyn flaenorol ac amcangyfrif o gapasiti'r gwasanaeth	Para 4
Arbedion Gwariant	(514)	Yn seiliedig ar batrymau gwariant y flwyddyn flaenorol	Para 5
Cynllun Gostyngiadau'r Dreth Gyngor	600	Yn seiliedig ar gynnydd o 10% yn y llwyth achosion	Para 6
Premiwm Eiddo Gwag	191	Yn unol â phenderfyniad y Pwyllgor Gwaith	Para 7.3
Colledion yn y Dreth Gyngor	400	Yn seiliedig ar leihad o 1% yn y gyfradd gasglu	Para 7
Gwasanaethau Oedolion	450	Seiliedig ar amcangyfrif cychwynnol Mai 2020	Para 8.2 a 8.3
Dyfarniad Cyflog Staff nad ydynt yn Addysgu	95	Ar sail dyfarniad cyflog o 2.75% net o weddill y cronfeydd wrth gefn	Para 8.7
Cyllid ychwanegol gan Lywodraeth Cymru			
Delio â'r Pandemig	(1,588)	Yn seiliedig ar hawliadau gwirioneddol ac amcangyfrifedig hyd at fis Mehefin 2020	
Colli Cefnogaeth Incwm	(1,000)	Yn seiliedig ar 2/3 o £78m ychwanegol a gyhoeddwyd i gefnogi'r incwm a gollwyd ac Ynys Môn yn derbyn 2% o'r cyllid	
Grant Pwysau'r Gaeaf	(300)	Yn unol â blynyddoedd blaenorol	
Diffyg Posibl yn y gyllideb	**3,648**		

10.2 Yr hyn nad yw'n hysbys ar hyn o bryd yw'r cyllidarian ychwanegol sydd ei angen i gynnal y gwasanaeth TG ac i ddatblygu prosiectau cyfalaf, y gost o ddelio ag effaith y cyfyngiadau ar Wasanaethau Oedolion a Phlant a'r costau untro a'r costau parhaus ar gyfer darparu gwasanaethau sy'n sicrhau y cedwir pellter cymdeithasol.

10.3 Efallai y daw cyllid pellach gan Lywodraeth Cymru i dalu rhai o gostau'r cynnydd yng Ngostyngiadau'r Dreth Gyngor ac i symud at ffordd newydd o weithio (yr 1/3 sy'n weddill o'r gronfa ychwanegol o £78m).

10.4 Bydd yn rhaid i'r diffyg cyffredinol, beth bynnag fo'r ffigwr, gael ei gyllido o falans Cronfa wrth Gefn Gyffredinol y Cyngor o £7m ac er y dylai hyn fod yn ddigon i gyllido'r diffyg a amcangyfrifir, bydd yn gwanhau sefyllfa ariannol y Cyngor yn ddifrifol wrth iddo symud i 2021/22.

11 CYLLIDEB 2021/22 A THU HWNT

11.1 Mewn blwyddyn arferol, byddai'r Cyngor yn dechrau ei broses o osod y gyllideb ar gyfer cyllideb refeniw y flwyddyn ddilynol ym mis Mehefin a mis Gorffennaf, gan gynnal gweithdai ar y gyllideb gydag Aelodau ym mis Medi a mis Hydref gyda chyllideb ddrafft yn cael ei chyhoeddi ym mis Tachwedd.

11.2 Mae'r pandemig nid yn unig wedi gohirio'r broses hon ond hefyd wedi creu cryn dipyn o ansicrwydd ynghylch setliad llywodraeth leol a gallu'r Cyngor i gynyddu Treth y Cyngor.

11.3 Yn 2020/21, cafodd y Cyngor gynnydd o 3.8% yn y cyllid gan Lywodraeth Cymru a'r gobaith oedd bod llymder wedi dod i ben ac y byddai setliadau yn y dyfodol o leiaf yn talu am chwyddiant cyflogau a phrisiau. Efallai y bydd angen i'r dybiaeth hon newid ond, gan nad ydym wedi cael unrhyw awgrym gan Lywodraeth Cymru o'r hyn y maent yn ei gynllunio ar gyfer setliadau ariannol yn y dyfodol, mae'n anodd cynnig rhagdybiaeth gynllunio resymol.

11.4 Yn y Cynllun Ariannol Tymor Canolig a gymeradwywyd gan y Pwyllgor Gwaith ym mis Medi 2019, tybiwyd y byddai'r Dreth Gyngor yn parhau i godi tua 5% yn 2021/22 a 2022/23 er mwyn cyllidoariannu gwasanaethau ar eu lefel bresennol neu i gyllido buddsoddiad mewn rhai gwasanaethau pe bai setliad Llywodraeth Cymru yn well na'r disgwyl. Bydd angen ystyried effaith economaidd y pandemig ar Ynys Môn i weld a oes angen newid y rhagdybiaeth gynllunio hon.

11.5 Caiff y Cynllun Ariannol Tymor Canolig ei ddiweddaru a'i gyflwyno i'r Pwyllgor Gwaith ym mis Medi. Bydd hwn yn llywio cyllideb 2021/22.

ATODIAD B

LEFELAU CYNHYRCHU INCWM GWASANAETH TYBIEDIG AR GYFER 2020/21

Gwasanaeth	Ebrill 2020	Mai 2020	Mehefin 2020	Gorff 2020	Awst 2020	Medi 2020	Hyd 2020	Tach 2020	Rhag 2020	Ion 2021	Chwe 2021	Maw 2021
Canolfannau Hamdden	0%	0%	0%	0%	0%	25%	25%	25%	25%	50%	50%	50%
Meysydd Parcio	0%	0%	10%	20%	25%	25%	50%	50%	50%	75%	75%	75%
Prydau Ysgol	0%	0%	0%	0%	0%	10%	25%	50%	50%	75%	100%	100%
Clybiau Gofal Ysgolion	0%	0%	0%	0%	0%	10%	25%	50%	50%	75%	100%	100%
Rhent Uned Ddiwydiannol ac Eiddo Amrywiol	0%	90%	90%	90%	80%	80%	80%	90%	90%	95%	95%	95%
Ffioedd Angori	0%	0%	0%	100%	100%	100%	100%	100%	100%	100%	100%	100%
Ffioedd Cofrestru a Lansio Badau Dŵr Personol	0%	0%	0%	0%	50%	50%	50%	50%	50%	100%	100%	100%
Oriel Ynys Môn	0%	0%	0%	0%	25%	25%	50%	50%	50%	50%	50%	100%
Canolfan Byron	0%	0%	0%	0%	0%	0%	25%	25%	25%	50%	50%	50%
Cartrefi Gofal Preswyl	99%	97%	97%	95%	97%	99%	100%	100%	100%	100%	100%	100%
Gwaith Stryd Priffyrdd	0%	0%	50%	50%	50%	50%	100%	100%	100%	100%	100%	100%
Pridiannau Tir	50%	50%	50%	50%	50%	50%	100%	100%	100%	100%	100%	100%
Ffioedd Cynllunio	50%	50%	50%	50%	50%	50%	100%	100%	100%	100%	100%	100%
Ffioedd Rheoli Adeiladu	20%	20%	20%	50%	50%	50%	100%	100%	100%	100%	100%	100%
Cofrestryddion	0%	0%	0%	0%	20%	25%	50%	50%	50%	75%	75%	75%
Ailgylchu	0%	0%	25%	50%	50%	50%	75%	75%	75%	75%	75%	75%
Casgliad Gwastraff Swmpus	0%	0%	10%	25%	25%	25%	50%	50%	50%	50%	50%	50%